

50 anys d'Òmnium Cultural a Sabadell!

El juliol de 1972, després d'alguns mesos de preparatius, Joan Blanquer, Enric Torrella, Hermenegild Martí, Anna M. Aguiló, Antoni Devesa, Vicenç Mateu, Jaume Padrós, Lluís Subirana i Antoni Trallero formalitzaven la seu sabadellenca d'Òmnium Cultural. Des de llavors, 50 anys de lluita, sempre amb el lema al capdavant: llengua – cultura – país.

Vine a celebrar-ho amb nosaltres al Casal Pere Quart amb les següents activitats:

– **4 de juliol**, Òmnium Cultural celebra el cinquantenari de la fundació de la seva delegació a Sabadell, amb la **inauguració d'una exposició** commemorativa **al Casal Pere Quart, a les 7 de la tarda**. Durant l'acte, obert a tothom, actuarà la coral d'Òmnium Sabadell, creada l'any passat.

La delegació sabadellenca, amb 10.700 socis i sòcies adscrits, ha editat un llibre, que es regalarà als assistents, recollint els fets i les fotografies més rellevants d'aquests 50 anys d'història d'una entitat que començà a caminar a la *plaza de los Mártires* (actual plaça del Gas) i que amb els anys ha passat per l'antiga Maternitat, el local del carrer Salut i, actualment, el local del carrer Calderon, 182.

– **7 de juliol, també a les 7 de la tarda i al Casal Pere Quart**, se celebrarà una **taula rodona amb Carme Garcia**, Consellera del Govern del Consell per la República, **Joaquim Clusa**, economista i **Narcís Lòpez**, docent. Moderarà: **Jordi Carbonell**, president d'Òmnium Sabadell. Tancament amb **Xavier Antich**, president d'Òmnium Cultural.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	2
SABADELL A CATALUNYA, EL 1961 I 1972: DEMOGRAFIA I ECONOMIA.....	2
CONTEXT POLÍTIC DEL 1961 I 1972: OMNIUM EN LA LLIUTA PER LA DEMOCRÀCIA I LA DIGNITAT DEL PAÍS	4
NOMBRE DE SOCIS A SABADELL I PROPORCIONS AMB CATALUNYA: UN COMENÇAMENT LENT FINS A L'ESCLAT RECENT .	5
LA REVISTA CAN ORIACH, ELS ESTUDIS SÒCIO-ECONOMICS (1966- 1970): LA LLUITA PER LA DIGNITAT EN CASTELLÀ	5
LA FUNDACIÓ BOSCH I CARDELLACH (1967- 1971): MASSA TANCADA I POC VALENTA, PERÒ QUE TAMBÉ VA AJUDAR A FER OMNIUM SABADELL	7
EL PSUC QUE VA TREBALLAR PER LA DEMOCRÀCIA, ELS DRETS SOCIALS, L'AUTODETERMINACIÓ I LA COHESIÓ SOCIAL (1975- 1980).....	8
PER ACABAR: UNA MICA DE QUANTIFICACIÓ DELS QUE SOM I PODEM SER, PENSANT EN EL FUTUR.....	9
ANNEX: LA CARTA D'OMNIUM A TOTS ELS AJUNTAMENT DE CATALUNYA D'ABRIL DEL 1975.....	11

50 ANYS D'OMNIUM A SABADELL.

MOLTS ANYS DE VIDA PER L'OMNIUM, A CATALUNYA I A SABADELL!!

Joaquim Clusa i Oriach, economista

Sabadell a 7 de juliol, 2022

INTRODUCCIÓ

Agraït per la vostra invitació a recordar aquest 50 anys de vida, invitació que no he pogut defugir, malgrat explicar que no em sentia prou informat perquè el 1972, residia fora de Sabadell fins el 1975, i que soc un soci tardà d'Òmnium, perquè no me'n vaig fer fins el 2010 (només fa 12 anys!), quan la meva companya dels 5 anys d'universitat, la Muriel Casals, va accedir a la presidència, i vaig pensar que ja no podia esperar més.

I disculpeu el punt de vanitat d'acceptar la invitació a aquesta taula, amb persones més ben informades que jo, només justificat per la il·lusió d'explicar els records de fa molts anys, després de l'esforç d'escriure'ls, i pel fet d'haver estat a 3 llocs singulars en aquells temps.

I ara, des d'aquí, vull agrair al president d'Òmnium, Jordi Carbonell, que junt amb al Miquel, la Sasson, l'Helena, l'Anna Galceran i la Maria Rosa, que amb la reunió setmanal d'una hora, em van donar aixopluc i proximitat, durant aquests dos anys que vaig estar vivint a la Xina, fins el mes de gener d'enguany. Impagable i per no oblidar mai.

Així doncs començo amb els dos missatges que voldria deixar, i perquè si el moderador m'ha de tallar per parlar massa, ja quedaran dits:

- Primer. Que si Òmnium no existís a Catalunya i a Sabadell, s'hauria de crear, avui, per defensar els **valors de llengua – cultura- país**, perquè amb la Generalitat autonòmica no en tenim prou.
- Segon, desitjar llarga vida per a Omniun a Catalunya i a Sabadell, per ajudar al nostre somni d'assolir la república catalana, compartint els missatge d'aquesta convocatòria

Els tres testimonis sintètics del passat, a l'entorn dels anys 1961 (creació d'Òmnium a Catalunya) i l'any 1972 de la creació de la seu d'Òmnium a Sabadell, que puc aportar, i que potser poden ajudar una mica a dissenyar la seva tasca en el futur, amb una tesi central de ***als llocs on vaig estar no vam fer prou a favor de la llengua, per inconsciència del què podria passar, i que està passant, tot i que seguim treballant de valent perquè no sigui encara irreversible***. Són els 3 testimonis de com vaig viure els sentiments de llengua-cultura- país, següents:

Primer. Quan vaig treballar al barri de Ca n'Oriach fent alguns estudis, per interès de les entitats i de la Revista, entre els anys 1966 (quan jo tenia 19 anys) fins el 1971, que vaig marxar a treballar a Madrid.

Segon. La relació amb una part de les persones que van formalitzar la creació de la territorial d'Òmnium a Sabadell, avui gairebé tots traspassats, a la Fundació Bosch i Cardellach, on vaig poder tractar als *valents i compromesos* Blanquer, Trallero, Subirana, Padrós, i Martí, i especialment el Sr. Blanquer que en va ser el primer president, des del 1967 (jo tenia 21 anys) fins el 1971.

Tercer. La meua militància activa al Partit Socialista Unificat de Catalunya (el tristament desaparegut PSUC), des del 1975 (quan jo tenia 29 anys) fins el 1980.

~~I aquí hauria de dir que podria aportar algun record personal del 1961, que em fa vergonya recordar, i que ja els vaig escriure en dos articles al Diari de Sabadell fa uns anys, tornant a demanar perdó. Qui els vulgui conèixer els trobarà.~~

SABADELL A CATALUNYA, EL 1961 I 1972: DEMOGRAFIA I ECONOMIA

Com era Sabadell, quan es va creà Òmnium Cultural a Catalunya, el 1961, i quan es va creà la territorial a Sabadell, 11 anys més tard?

1961 i 1972 són dues dates on la vida econòmica de Sabadell va canviar molt. A la primera, estem en plena eufòria econòmica, amb els sectors tèxtil, o textil, de capdavanter, on Sabadell és el que s'ha anomenat, la ciutat- fàbrica i s'ha popularitzat el logo de *primer centre textil lanero de España*, on els serveis són una part molt petita de l'ocupació (avui som el 78%, sense gairebé indústria transformadora!), i la immigració de la gent del sud de l'estat, no para d'arribar, perquè *en Catalunya hay trabajo*, en expressió del Joan Gómez a la

Revista Can Oriach. En canvi, al 1972, estem al **final d'un cicle**, a punt de començar el pla de reestructuració tèxtil del 1975, tancant empreses a tort i a dret, i a prop d'arribar a un 31% d'atur registrat, el 1980.

Partim dels 50.000 habitants del 1936- 1940, acabada la sagnant guerra iniciada pel cop d'estat del Franco i els militars contra la República, i que Sabadell ja és la quarta ciutat de Catalunya en nombre d'habitants, i per tant, ja ha fet l'enlairament industrial del tèxtil, metal·lúrgica i química més important, gràcies a l'empenta d'una burgesia que vol prosperar, i , certament, d'una ma d'obra immigrada i barata, perquè cal dir-ho per produir riquesa, és necessita del **treball** i del **capital**, però el que és clar és que qui comença el cercle virtuós és la gent que hi posa el capital, encara que els beneficis estiguin repartits de forma desigual, i per tant, i injusta. En el nostre cas aquesta burgesia, va donar suport a una dictadura criminal que la va ajudar a no donar drets sindicals, polítics i socials.

Al 1959, 19 anys després de l'acabament de la guerra, ja havíem traspassat el llindar dels 100.000 habitants, encara que amb l'ajuda de l'annexió, forçada per l'alcalde Marcet, del barri de la Creu de Barberà, d'uns 10.000 habitants. Però àdhuc sense aquesta ajuda demogràfica, hauríem doblat la població només tres anys més tard, perquè el ritme d'arribades, voltava els 4.000 o 5.000 persones cada any, a una ciutat que no ho havia previst, i que va condemnar als nous immigrants cap a unes barriades sense serveis ni habitatges i àdhuc en barraques excavades a marges, en el primer moment, les quals malgrat els gairebé 10.000 habitatges socials que va anar construint el règim als Merinals, Campoamor, Can Deu i Sant Julia, i alguns industrials, també cal recordar-ho, als barri de Nostre Llar, Els Termes, i Vlsasa, van fer vergonya fins que en els anys de la democràcia a partir del 1979-80 van quedar raonablement endreçats amb els serveis urbanístics i més equipaments i espais lliures.

Teníem uns 30.000 llocs de treball en el sector tèxtil, el 1964, i uns 40.000 a tota la indústria, i avui només en tenim uns 7.400 a tota la indústria, en una ocupació total de 74.000 persones, si no em fallen les estadístiques de l'Idescat, perquè alguna informació recent ha parlat de 93.000 que també seria millor perquè a Sabadell li falten com a mínim 20.000 llocs de treball més, com ens recorda sovint en Manel Larrosa, per equilibrar la població ocupada resident, i no tenir de sortir a treballar als rodals o a Barcelona. El 1964 teníem només el 8% als sector dels serveis i ara som el 78%! Com ha canviat la base econòmica i el bullir econòmic dels anys 50, 60, i 70, quan vam caure en 25 anys d'estancament demogràfic, que va durar fins el 2005.

Per tant calia salvar la vida econòmica i l'esforç d'empresariat i treballadors per assolir una país i una ciutat més pròspera, tot recordant les grans desigualtats d'ingressos i oportunitats, part de les quals encara es mantenen.

Malgrat que el Pla de Reestructuració Tèxtil no comença fins el 1975, i és el començament del final de la ciutat-fàbrica per tancament de la base industrial principal, i que a l'any 1970, en un debat intern a la Fundació Bosch i Cardellach, el secretari del Gremi de Fabricants i el director del Banc de Sabadell, insisteixen en la bona salut del sector de cara a la competència en el Mercat Comú europeu, ja l'any 1972, ja es perceben signes del ***canvi de cicle econòmic* a la ciutat**. Entenc que és significatiu que el nucli fundador de la territorial són persones del món de la cultura i no hi ha cap membre de la burgesia local, com va ser el cas de la fundació d'Omnium, el 1961, a Barcelona, que n'eren majoritaris.

El 1972, el municipi de Sabadell tenia prop de 169.000 residents empadronats¹. Sabadell, però va continuar creixent en immigració forta, fins els prop de 183.000 habitants, el 1975, any que van arribar a l'estat espanyol les conseqüències de la crisi mundial del petroli del 1973, i que a Sabadell es va ajuntar amb la crisi del tèxtil. Assolirà els prop de 190.000 habitants l'any 1984, per creixement vegetatiu, però la ciutat restarà gairebé atura demogràficament i econòmica fins el 2004 (20 anys!) que encara tenia a l'entorn dels 191.000, perquè durant aquells anys ja hi van haver més emigrants que immigrants. Aquí cal dir que el mandat de l'alcalde Farrés va ser extremadament difícil, i que la vinguda (o portada es podria dir) del Corte Inglés al nou Eix Macià, amb uns 1.100 llocs de treball, va ser la primera bona notícia econòmica del període, junt amb la urbanització del polígon industrial de Can Roqueta, que s'ha omplert tot. Avui, amb 216.000 habitants no som pas gaire més, i Terrassa ens va superar fa uns anys, perquè amb un terme municipal més gran va poder tenir més sòl industrial i residencial, per acollir nou creixement, majoritàriament generat per Barcelona. Mentrestant el Vallès s'anava configurant com la principal fàbrica del país, al llarg de l'eix de l'autopista B-30.

I en relació a la **ciutat**, no voldria que tornés aquell creixement accelerat i desordenat, que tot i que ens va donar vida, tenia uns costos socials massa alts, i que va ser la immigració i el creixement desbordat de la ciutat

¹ http://opendata.sabadell.cat/ca/?option=com_content&view=article&id=14039&Itemid=364

que van permetre la construcció dels nous barris suburbials sense serveis ni equipaments i sovint, condicions infrahumanes. Hi ha l'aspecte importantíssim que l'activitat econòmica va créixer, i el nivell de vida, per la inversió empresarial, tot i les desigualtats punyents que va produir, recordant el creixement dels barris residencials Bellaterra i Matadepera, per exemple. Recordem que entre el 1940 i el 1960 s'havia multiplicat per 2, en 20 anys. Van ser els anys de màxim creixement, quan la població augmentava entre 4000 i 7000 hab cada any, comptant-hi els naixements. Millor menjar poc i pair bé.

CONTEXTE POLÍTIC DEL 1961 I 1972: ÒMNium EN LA LLIUTA PER LA DEMOCRÀCIA I LA DIGNITAT DEL PAÍS

Recordem els fets polítics més rellevants d'aquells anys per entendre la valentia dels fundadors de l'Òmnium, que va estar clausurat uns quants anys, aprofitant escletxes i posant falques per aixecar les institucions i les activitats, com sempre hem sabut fer a Catalunya

Entre el 1961 i el 1972 hi ha efervescència política important però la dictadura està ben aguantada per la burgesia catalana i sabadellenca. No oblidem però que la fundació d'Òmnium el 1961 la van fer 5 empresaris catalans amb empreses importants, com la Gallina Blanca i la Floïd. El 1957 hi ha hagut la Vaga dels tramvies de Barcelona i l'Assemblea de 800 estudiants al Paraninf de BCN. El 1959 surt la revista SERRA D'OR des de Montserrat, el 1959 hi ha la Campanya contra Galinsoga i La Vanguardia. El 1960 hi ha els Fets del Palau i detenció, judici i empresonament de Jordi Pujol. El 1962 i 1963 es legalitzen les primeres Agrupación de Vecinos als Merinals i a Agrupación de Vecinos de Can Oriach, i és el mateix any de l'assassinat de Grimau. I també Càritas posa assistents socials a 6 barris de Sabadell. I el 2 Maig del 1964, es fa la Vaga d'autobusos a Sabadell, amb les detencions de la gent de la JOC: Molas, Jurado, Avalleneda, Soler i Garcia, que passen 55 dies a la Modelo.

Tots aquests fet, certament, no surten al llibre del Marcet, qui va ser al alcalde des del 1940 al 1960, i que es va publicar el 1963, poc després del seu traspàs. Però és un llibre que s'ha de conèixer, perquè ens ajuda a entendre el Sabadell de la post-guerra, i sobretot de l'actuació de la burgesia local, que va tenir els clars de l'esforç inversor que va fer creant llocs de treball, cal recordar-ho que sense capital no hi ha augment de la riquesa ni del nivell de vida, però que hi va haver una sobre-explotació del treball, que va venir amb la immigració massiva dels anys 1950. 1975, al costat dels obscurs d'haver fet costat i es va aprofitar de la dictadura per reprimir els drets polítics, sindicals i socials.

El 1966 serà un any important d'esdeveniments polítics contra la dictadura, perquè hi ha les primers eleccions sindicals amb jurats i enllaços sindicals i l'entrada d'una generació d'obriers joves de CCOO clandestines, la Campanya *Volem bisbes catalans* contra el nomenament de Marcelo González Martín. I apareix el primer número de la Revista Can Oriach, amb editorial de Juan Gómez i amb la col·laboració de gent del *centre* *de buena familia*, com es va recordar en les xerrades del 50è aniversari. I també la CAPUTXINADA amb la Fundació del SDEUB – el mes de 1966, seguida de la Manifestació de capellans a Via Laietana amb participació de capellans de Sabadell de parròquies dels suburbis.

El Primer de Maig al bosc de Can Deu hi va haver la tancada a la parròquia de Can Oriach, amb la Policia envoltant-la i la detenció massiva a la matinada. Formalment, la constitució de les CCOO de Sabadell es va fer el 23 d'octubre del 1966 a la font de Can Rull, segons Domènec i Santamaria

També el 1966 es va fer l'assalt al paraninf de la Universitat i 00000000000000 000.-, defenestració del bust del Franco, i el rector Valdecasas, rector, va fer pagar la matrícula un altre vegada als estudiants que no s'excusen de la vaga.

A l'any 1969 tenim el primer Estado de Excepción. I al 1r de Maig després de la reunió de CCOO al bosc de Can Deu hi ha les detencions a Can Oriach després de manifestació amb ferits de *fuerza pública y manifestantes*. Detenció de Carlos Ortiz, president de l'AV, que no hi havia assistit.

El 1971 Juan Carlos, príncep, visita Sabadell i els barris, i Ciutat Badia. Polèmica Aj- AAVV sobre els percentatges a pagar. Aj demana el 100% i AAVV vol només el 70%. El mateix 1971, Aguilar i altres companys del PSUC van a la presó per penjar senyeres als barris, per l'11 de setembre. El 1971 es constitueix l'Assemblea de Catalunya, amb participació de persones de partits i entitats de Sabadell, a més a més de la constitució de l'Assemblea Democràtica de Sabadell i va aparèixer la revista TS, editada per l'Acadèmia de Belles Arts i els Amics de les Arts de Terrassa, que també sofrirà multes i tancaments, com la Revista de Can Oriach, que havia

arribat fins els 1000 subscriptors i es considerava el portaveu de l'oposició democràtica a la ciutat. Comencen les escoles, com Nostre Llar, Narcisa Freixa, Joanot Alisanda i Sant Nicolau, a fer les classes en català, amb finançament dels pares, seguint les directrius de l'associació de Rosa Sensat.

El 1974 hi ha l'assassinat de Salvador Puig Antic. I al mateix 1974 es produeix la detenció dels 74 components de l'Assemblea de Catalunya que estaven reunits al col·legi de les Escolàpies de Sabadell, al carrer de Sant Josep, amb complicitat de la valenta comunitat religiosa, i sobretot de la seva mare superiora.

I el 27 de setembre del 1975 hi hauran els darrers assassinats de Franco amb les execucions de Txiqui a Cerdanyola, els membres del FRAP a Madrid i a Otaegui i Garmendia a Burgos. Aquella mateixa nit, Raimon canta a la Faràndula, amb el públic dempeus. El novembre del 1975, es produeix la mort esperada del dictador Franco, i els serveis de neteja hauran de recollir moltes ampolles buides de cava, a les portes de moltes cases.

El febrer del 1976 hi haurà la Vaga General que produirà la sortida de l'alcalde Burull, i cap a final d'any, la Vaga del Metall, que palesa com Sabadell ha estat sempre de combatiu pels drets socials. **Per tant la creació d'Òmnium participa des del 1971, en el moment oportú, en el bullidor de l'oposició al règim, per la democratització i la llibertat del país, des de Sabadell.**

NOMBRE DE SOCIS A SABADELL I PROPORCIONS AMB CATALUNYA: UN COMENÇAMENT LENT FINS A L'ESCLAT RECENT

En Jordi Porta, president d'Òmnium des del 2002 al 2010, al seu segon llibre de Memòries explica que l'entitat tenia abans del 2002, *uns 15.000 socis, però que cada any hi havia 500 baixes per defunció, (perquè) als joves d'avui no els interessava l'entitat, en paraules de l'anterior president *. També explica que quan va deixar la presidència Òmnium tenia 22.000 socis. Quan la Muriel va traspasar en aquell trist accident, l'entitat tenia uns 122.000. I avui som prop de 190.000! I recordem que quan en Jordi Cuixart deia *Ho tornaré a fer*, es van començar a produir altes de socis a raó d'unes 1.500 per dia.

Avui, Òmnium és de les entitats més importants de la ciutat. Amb prop de 5000 socis a la ciutat i uns 10.700, que abasta des de Montcada fins a Cerdanyola, arribant fins a Polinyà i Sentmenat, lògicament amb les veïnes, Barberà, Sant Quirze i Castellar, i que gairebé coincideix, amb el Partit Judicial de Sabadell, és una entitat molt important, encara que estigui lluny dels prop de 24.000 del Club Natació Sabadell, però supera de molt els prop de 2.300 socis de la Unió Excursionista de Sabadell (UES), i disculpeu si no soc prou just. Si Sabadell, avui, amb prop de 217.000 habitants representa el 2,8% de la Catalunya de més de 7,6 milions d'habitants, ens correspondria, en proporció exacte uns 5.300 socis, i, per tant, podem dir que **estem aproximadament en la mateixa proporció que Catalunya**. Però això no ens ha de conformar, sinó esperonar a acollir a nous socis. A destacar que Sabadell, només representa el 50% aproximadament de l'afiliació de la territorial, i que palesa la vitalitat cultural d'aquest entorn urbà, tan integrat.

M'agradaria poder estudiar millor l'evolució a Sabadell en relació a les fites d'Òmnium dels 15.000 socis, el 2002, del començament de la presidència de Jordi Porta, i els 22.000 al seu acabament quan Muriel Casals va agafar el relleu, i ja com a presidenta de pocs mesos, va organitzar i liderar la primera gran manifestació després de la del milió de persones del 1976 per la *Llibertat, amnistia i Estatut d'Autonomia*, amb *Som una nació. Nosaltres decidim*, un lema ja més lligat als objectius d'Òmnium de *llengua-cultura-país*, i ja enfocats clarament al somni de l'estat propi. Però especialment com es passa d'aquells 22.000 fins els 183.000 actuals.

Tinc un altre xifra que podria ajudar, però no n'estic prou segur, i és la de 122.000 socis, el gener del 2019, quan va començar el judici dels nostres líders a Madrid, Per tant el judici, la declaració especialment de Jordi Cuixart, i la sentència indigna, hauria fet créixer Òmnium en uns 60.000 nous socis, és a dir un creixement del 50%, just, en 3 anys i mig. I afegir que la presidència de la Muriel Casal, col·lega i amiga, hauria portat a Òmnium des dels 22.000 del final de la presidència de Jordi Porta fins els 122.000 de començaments del judici indigne, i que vol dir que va multiplicar per 5,5 el nombre la base d'Òmnium.

LA REVISTA CAN ORIACH, ELS ESTUDIS SÒCIO-ECONÒMICS (1966- 1970): LA LLUITA PER LA DIGNITAT EN CASTELLÀ

Vaig viure intensament els anys dels estudis sòcio-econòmics de Ca n'Oriach, encarregats per la Revista i 5 entitats del barri, de la les entitats entre el 1966 i el 1970, amb una petita beca de la Caixa d'Estalvis, i vaig

poder tractar amb els capellans obrers i els presidents de totes les entitats del barri. Vaig tenir la sort de conèixer i treballar amb tots els presidents de les entitats (com l'Agrupación de Vecinos, la Cofradia de la Fuensanta, la Cooperativa Obrera de Viviendas i l'Escola de Formació Professional, que van demanar la beca. I ara, més de 50 anys llargs més tard, he tingut la satisfacció de ser una de les persones que expliquen la història del barri al vídeo que van fer, i participar en les xerrades dels 50 anys de la Revista, segurament de forma immerescuda. Curt i ras, amb força vergonya: no vam pensar a fer res pel català. Àdhuc a l'estudi socio-econòmic, de la meua responsabilitat directa, no hi ha cap pregunta sobre la llengua, al qüestionari llarg que es va passar a 119 famílies. En aquestes qüestions només es va preguntar les relacions, familiars i d'entitats, que tenien amb persones del resta de la ciutat, i es va trobar que aquests lligams eren pràcticament inexistents, i que la cohesió social es produïa dins del barri. De la llengua o la necessitat d'estudiar en català, com a llengua pròpia, res, tristament, assumint la responsabilitat.

A la Revista va sortir el primer article en català, segons m'ha ajudat qui envà ser bon director, en Miquel Zambudio, al número 84 del 1974 (8 anys després del primer número), amb una entrevista al Raimon, seguit d'un article en castellà. Al número 87 de març- abril del 1975 (amb Franco encara viu) hi surt un comunicat d'Òmnium (veure annex), en català per suposat, adreçat a tot els Ajuntament de Catalunya demanant la catalanització de l'ensenyament, dels carrers i els noms dels municipis d'acord al nomenclàtor de l'Institut d'Estudis Catalans, de les comunicacions oficials, més recursos pel català i la normalització de la senyera als edificis oficials. La carta va signada pel president Riera i el secretari Cendrós, i incorpora algun toc d'ironia, com la felicitació per si algun dels punts demanats estigué assolit al municipi. Al peu del comunicat /carta de la RCO hi ha els eslògans de *VOLEM ELS AJUNTAMENTS I L'ESCOLA CATALANS I DEMOCRÀTICS* al costat de les 4 barres, que ja figuren a la portada d'aquest número de la revista (veure annex). Valentia demostrada, doncs, d'Òmnium i de la Revista en aquells moments de començaments del 1975, amb molta por dels darrers temps del dictador i de la dictadura, que encara tenien de ser sanguinaris en els propers mesos del 1975.

El comunicat d'Òmnium forma part d'un treball on la revista va entrevistar a 6 persones demanant les opinions de 6 persones, on hi destaquen al president d'Òmnium Sabadell, l'Oriol Civil, contestant llarg en català, els regidors de l'ajuntament, contestant en català, Juan Brunet, contestant també en català, i Juan Sanmiquel, en castellà, i la d'un professor de català i escriptor, Ramon Bardes, amb constestes també ben assenyades i punyents, demanant que el Congrés de Cultura Catalana es digués Congrés de la Normalització de la Cultura Catalana. A sota de la carta d'Òmnium també hi ha el comentari de la revista, demanant que l'alcalde Burrull fes una declaració pública, contestant les diferents demandes.

Completa el panorama dels articles en català a la revista, el del número 96 de l'any 1976, la RCO fa en català l'article "Semblança de Jaume Viladoms", per Andreu Castells. I el 99 del 1977, una *Conversa amb Joan Oliver*. Al número 100, del 1977, un any abans de tancar, el gener del 1978, l'article "Barrios", de Jaume Avellaneda Camins, una nota sobre el Col·legi de Metges i un Noticiario Político. Al 101, a la secció *Cambiar la vida*, l'article de *La Nació oprimida i el seu estatut*, i al 103, article sobre "La Torna". **Cop d'ell** sobre els Joglars, per Montserrat Boix.

Disculpes si no he ressenyat tots els articles en català, però no poden ser gaire més que aquests menys d'una dotzena en 12 anys i uns 102 números, amb més esforç a partir del 1975 que abans, en situació més forta de la censura, tot sia dit. A favor de la Revista, cal dir en els articles punyents i crítics amb la burgesia local que va facilitar la immigració de Juan Gómez, com signava, qui un dia va anunciar als seus amics que parlaria i escriuria en català, i que només li parlessin en català*, com explica Sergi Calvo al seu article del llibre que li vam dedicar el 2003, amb tots els seus articles, i altres sobre el barri i Sabadell, van sortir expressions com *el meu fill està en un despatx, aviat sortirà de viatge*, *mai se sap què pot passar*, *lletres i contes per a les dones catalanes*, *entre tos ho farem..* o *el murcià que havia vingut mort de gana*, per retratar la realitat sabadellenca de les desigualtats.

Una sort que el 2003 vam poder recollir en un llibre els seus articles, la seva primera editorial (on parla d'un barrio acuciado de problemas*, i situar el barrio a la altura que se merece*) en 30 pàgines del llibre de 190 pàgines, i que vam titular *Sabadell 1966- 1978. El Barri de Ca n'Oriach i la Revista Can Oriach. En memòria de Joan Gómez*, de l'Editorial Mediterrània, amb col·laboracions i records de molta gent que el vam conèixer, abans del seu tràgic accident del 1971, quan tenia 26 anys, i aportacions sobre la història del barri i de la Revista, escrits pels seus protagonistes, tot reiterant el meu agraïment a Josep Ache qui a partir del febre del 2001 (fa 21 anys!), va començar a reproduir els articles de Joan Gómez al Diari de Sabadell, i que ens va esperonar a les seves amigues i amics a fer el llibre per retre-li un homenatge recordatori, junt a la Revista i al barri històric de ca n'Oriach.

La Revista Can Oriach va ser molt important per Sabadell, en la meua opinió, en els seus 12 anys d'existència, perquè va aportar una crítica social i una denúncia de les desigualtats socials i econòmiques, quan hi havia una premsa del Movimiento intervinguda, y pocs mitjans de comunicació atemorits. Que es vagi escriure en castellà a la nostra ciutat, segurament era una qüestió menor, en aquells moments que l'important era fer front a la dictadura, defensar els valors democràtics i fer front a les injustícies econòmiques i socials, com la carència de serveis al barri. Àdhuc, avui, el web i els articles del Boletín, successor de la Revista, són en castellà, amb algun article testimonial en català, i això també és preocupant amb l'excusa que els lectors tenen el castellà com a llengua familiar, o que tindrà més difusió. Però, crec, que es va oblidar massa la defensa de la cultura catalana, que també estava oprimida per la dictadura, perquè l'objectiu últim era, i encara és des de l'estat, portar-la a la seva desaparició.

LA FUNDACIÓ BOSCH I CARDELLACH (1967- 1971): MASSA TANCADA I POC VALENTA, PERÒ QUE TAMBÉ VA AJUDAR A FER OMNIUM SABADELL

Vaig viure intensament els primers anys que em van fer membre de la Fundació Bosch i Cardellach, coneguda com l'entitat dels pocs i garbellats, des del 1967 fins el 1971, i després a partir del 1975. I vaig poder ser un de la dotzena de signants, a l'any 1970, d'un manifest per la democratització i compromís amb els problemes polítics i socials d'una entitat que va néixer essent propietat de l'alcalde Marcet (i que avui, encara ho és de l'alcaldesa- presidenta, el Banc-que-abans-era-de-Sabadell, finançador d'un 60% del pressupost, aproximadament, la Cambra de Comerç, el Gremi de Fabricants, encara que per sort també hi ha la Universitat Autònoma i el Taulí, i no dels membres, democràticament), per tenir contents i, al mateix entretinguts i controlats els lletraferits del poble, ara farà més de 50 anys, i que per mor de la demografia ja soc dels socis més antics.

Com diu Josep Torrella, a la introducció del llibre dels 50 anys de la Fundació (1942-1992), en un bona síntesi *La FBC va ser creada en la post-guerra civil, com a institució i sota la tutela de l'alcalde Marcet per tal d'obviar el beneplàcit governatiu per a una nova associació, llavors gairebé inaccessible. En el fons, la iniciativa responia al desig d'establir un col·lectiu d'especialistes que, al marge de les consignes del nou règim totalitari, però també de tot altre signe polític, mantingués el caliu de la cultura autòctona, en aquell període de dispersió i repressió...I a Fundació cobreix la tasca duta a terme per centres d'estudi, existents en algunes ciutats del Principat, però dins d'un ventall de parcel·les que sobrepassa l'atenció estricta -o gairebé, estricta- a les disciplines d'ordre històric pròpies dels dits centres. El caràcter plurivalent de l'entitat sabadellenca queda palès en la divisió sintètica dels camps on s'ha mogut fins el seu cinquantenari, ciències històriques, ciències naturals, ciències econòmiques socials, ciències urbanístiques i arts i lletres. El sistema acadèmic de files tancades que caracteritza la Fundació , ha contribuït a ser considerada manta vegada, com un feu elitista i reclus. Però la seva trajectòria ...posa prou de manifest la iniciativa de l'entitat -unes vegades- i la seva participació -altres- en qüestions varies de la vida pública local, a més d'una tasca de divulgació exercida a través de publicacions, cursets, i conferències posats a l'abast de tos aquells a qui pugui interessar*.

I té tota raó Torroella en aquesta síntesi, perquè efectivament la FBC va esperonar i participar en alguns debats ciutadans importants, com la conservació de la Casa, als anys 50, la discussió sobre la suburbialització, o més tard ja en l'anomenada Transició en algunes iniciatives, amb les entitats veïnals i altres, com la de fer un Pla d'Actuació de l'Ajuntament, abans de les primeres eleccions democràtiques, com una forma de control i seguiment. En aquells moment la FBC deuria tenir un **centenar de membres**, entrats per cooptació de 2 socis i l'aprovació del plenari, (no obstant, en el meu, senzillament em van comunicar que m'havien fet membre després de guanyar un premi d'història local, el 1967, tot i que es deuria haver seguit el mateix protocol, suposo), i **avui en té uns 300**, i les activitats de l'entitat (uns 25 cada any amb una assistència d'unes 1000 persones, abans de la pandèmia, i un pressupost d'uns 100.000 €) estan obertes a tothom que hi vulgui participar, i si alguna persona demostra el seu interès, tampoc crec que seria massa difícil entrar-hi, tot i la quota ja és una mica alta, quan s'acumula a la pertinença d'altres entitats.

La meua crítica, mirant el passat d'aquells anys 1967- 1971, és que va parlar poc, i sobretot nova fer valdre el seu nom, davant dels esdeveniments polítics de la ciutat, com les detencions i la falta de llibertats, del creixement caòtic i sense serveis dels barris, poca cosa més enllà d'alguna ponència de recordatori, que no va fer moure consciència del què estava passant a la ciutat. Per sort, el 2007 i abans, l'entitat es va pronunciar sobre el dret a decidir, i es va penjar un llaç groc al web, i que ara ja no hi és. També ara crec que, avui, la FBC no fa prou per empènyer el nostre somni, col·laborant, com a mínim, a estudiar i debatre pros i contres.

El meu record d'aquells anys és el d'una majoria de persones amb sentiments catalanistes fermes però sociològicament franquistes, amb representació dels principals càrrecs de l'Ajuntament i les entitats econòmiques de la ciutat, que eren les propietàries /patrons de la FBC, i amb una por, pànic diria, a tot el que pogués significar el canvi de règim polític i sindical, i que van ocupar sempre els càrrecs directius.

Crec que aquest diagnòstic coincideix amb el *Manifest per a la democratització de la FBC* , vam signar una dotzena de membres més joves (jo amb 23 anys), i que va fer un petit terrabastall. I no va passar res més enllà de la dimissió del director i la substitució per un altre que *tiraria pilotes fora*, tot i que el 1974-76 es va implicar amb un pla d'urgències amb altres entitats i AAVV, i la discussió sobre la suburbialització de Sabadell en relació a Barcelona, com he explicat.

Però, també és molt significatiu, i cal posar-ho en valor que una majoria dels membres fundadors d'Òmnium Sabadell eren membres de la Fundació, i això és tot un indicador d'obertura: que jo recordi, són Blanquer, qui en va ser el primer president, Martí, Padrós, Subirana i Trallero, és a dir, 5 de les 9 persones valentes i compromeses, que van tenir la iniciativa. Recordo, també, el perfil discret, moderat, però, sobretot, culte del Sr. Blanquer, dins de la Fundació. I ara vist en perspectiva, destaco l'encert que fos el primer president.

En el cas de la FBC es donaria, al meu entendre, el fenomen invers al de la Revista de Can Oriach: tot es feia en català i es va defensar la llengua i la cultura catalanes, però no es va plantar prou cara, ni es va treballar prou, per denunciar injustícies i desigualtats socials, davant del règim que precisament anava a la contra de la llengua i de la cultura catalana, perquè van prevaldre els interessos econòmics i de classe social, i que va arribar a poca gent. En aquest sentit, és que la Revista de Can Oriach, que va arribar fins els 1000 subscriptors uns anys, va arribar a més gent, i va incomodar molt a les forces locals del règim, fent de contrapès al Diario de Sabadell del Movimiento i l'Ajuntament. I de la FBC també és pot dir, com en el cas d'Òmnium, que si no existís, s'hauria de crear un centre d'estudis històrics i socials de la ciutat.

EL PSUC QUE VA TREBALLAR PER LA DEMOCRÀCIA, ELS DRETS SOCIALS, L'AUTODETERMINACIÓ I LA COHESIÓ SOCIAL (1975- 1980)

Vaig viure intensament els anys del PSUC, del 1975 fins el 1980, ara farà 40 anys llargs. Vaig ser soci fundador del CEUTM Centre d'Estudis Urbans, Territorials i Municipals (feta en castellà *per arribar a tot l'estat*, i alguna edició en català, i vaig entrar com a regidor a l'Ajuntament, en les primeres eleccions democràtiques, en el grup liderat pel recordat alcalde Farrés, que hi va estar 4 legislatures fins el 2000, fa 22 anys. El meu recordatori, però, arriba fins el 1980, que vaig deixar l'Ajuntament i el partit.

Dos apunts, extrets de la nostra wikipèdia exitosa.

... El 24 de juny de 1939, el secretariat de la Internacional Comunista (Tercera Internacional) reconeix al PSUC com a secció oficial de l'organisme internacional, **acceptant per primer cop dues seccions oficials per a un mateix estat: PCE i PSUC. (I així va ser en tota la clandestinitat i fins el 1981)*

.....Poc després que el PCE, el PSUC és legalitzat l'abril de 1977. En pocs dies s'intensifiquen les afiliacions i l'obertura de locals. Les dades de més afiliació –segons la secretaria d'organització– estarien sobre els 40.000 mil carnets lliurats en 1978. Festes com el míting al càmping La Tortuga Liger seran concentracions de masses on es veurà la força del partit, proporcionalment el tercer més important d'Europa Occidental.

....A les primeres eleccions al Parlament de Catalunya (1980) va ser la tercera força política, amb prop de 600.000 vots. En l'acció parlamentària destacaren els seus dirigents Gregori López Raimundo, Antoni Gutiérrez Díaz, Cipriano García Sánchez, Francesc Candel i Jordi Solé Tura.

.....Les tensions que va generar la política de la transició, a més de diversos pronunciaments sobre política internacional, provocaran tensions internes que acabaran esclatant al cinquè congrés, encara que ja van ser paleses a la III conferència política (1979), arribat el moment de la definició del partit i de la inclusió o no del terme leninisme als estatuts.

Crisi del V congrés, ruptura i daltabaix. El V congrés del PSUC (2 - 6 gener 1981)..... Malgrat tot, ni el PSUC ni el nou Partit dels Comunistes de Catalunya assoliran fites electorals d'importància. I dissortadament, el 1981 es va acabar la història d'èxit.*

I també recullo que era un partit d'ideologia comunista, marxista -revolucionària, socialista, republicà, catalanista i federalista. .

Tot i aquests qualificatius tan pomposos, sí que haig de dir, d'entrada, que el PSUC d'aquells anys, va ser un model de cohesió social, on hi van poder conviure més que raonablement el català i el castellà, sense

discriminacions (érem lectors de **Mundo Obrero del PCE, en castellà, i de Treball, en català**, així com a Nous Horitzons, la revista de discussió), i va treballar sincerament i fort pel retorn de la democràcia, la igualtat social i els drets nacionals a Catalunya, tant a la clandestinitat, amb sacrificis notable de presó dels seus militants, com després de la legalització, una vegada legalitzat el PCE, a la setmana sant del 1977. I s'hi podria aplicar la dita que *pels seus fets els coneixereu*, perquè el PSUC va donar mostres sobrades de democràcia, sensatesa, ordre, treball responsable i sentit de país, que van ser precisament, en la meua opinió, les característiques expliquen que assolís una militància tan important, i sobretot, que estigués present a tots els estaments sindicals, socials i culturals de la Catalunya d'aquell moment.

El PSUC de Sabadell, i em consta que arreu, va aconseguir una cohesió remarcable entre la gent de parla catalana i castellana, i entre gent de centre i de barri. El fet que més ho palesa és que la llista electoral a l'Ajuntament, encapçalada per Toni Farrés, amb un llarg historial d'advocat laboralista de Comissions Obreres i defensa de la democràcia.

Una llàstima, però, que al lema aconseguit a l'Assemblea de Catalunya de *Llibertat, Amnistia, i Estatut d'Autonomia*, es quedés aquí, el PSUC no aconseguís posar-hi també el *dret d'autodeterminació*. De fet, el PSUC es definia com a federalista, molt lligat a les decisions del Partido Comunista espanyol.

El PSUC a Sabadell, fins a l'any 2000, va col·laborar a la cohesió social entre els barris perifèrics de parla majoritàriament castellana, amb el Centre, Gràcies, la Creu Alta i Can Rull, de parla majoritàriament catalana. A recordar el 1983 l'informe que va el Gabinet d'Alcaldia sobre l'excessiva espanyolització dels noms dels carrers, molt dels quals declaradament anti-catalans. Una tristesa que vagi posar el nom de Machado a una plaça, quan no sabíem què havia escrit contra l'Estatut d'Autonomia del 1932, i dels catalans, amb el pseudònim de Juan Marchena. Ai els cognoms premonitoris!.

El fet és que la majoria dels membres estats del PSUC que teníem el català com a llengua materna mantenim posicionaments independentistes, amb algunes excepcions remarcables, cal dir-ho, i que els que eren castellano-parlans aleshores, hi estan fortament a la contra, àdhuc els que s'han format a l'època de la immersió lingüística a l'escola. Però, certament la llengua és l'element més determinant, avui, per posicionar-se en l'actual disjuntiva de país. Sincerament, enyoro el PSUC del 1975-80, però també crec que molts l'hauríem abandonat si no s'hagués posicionat per la independència de Catalunya, com ha estat el cas de l'abandonament de molts càrrecs del PSC, en els darrers anys, encara que s'hagin posicionat clarament. L'aplicació de l'article 155 va deixar unes ferides obertes, de difícil cicatrització i oblit.

PER ACABAR: UNA MICA DE QUANTIFICACIÓ DELS QUE SOM I PODEM SER, PENSANT EN EL FUTUR

I per quantificar una mica la importància de la llengua, m'agrada compartir un text molt significatiu, i segurament una mica ingenu pensant en la finalitat que pretenia, de que va ser president d'una entitat que ens vol mal, que és la Societat Civil Catalana, Josep Ramon Bosch (gràcies per fer servir el Josep, a la capital), quan va dir a una presentació a Madrid, i segons un article de ElMundo- rabiós, del 21 de gener del 2019.

...destacó que su intención es seguir promoviendo un "relato positivo de España" ya que quiere "ganar la centralidad" y que un 20% del independentismo vuelva a seguir a apoyar la unidad del Estado. En este sentido, explicó que el soberanismo ha creado divisiones sociales, económicas, ya que la mayoría de clases medias altas apoya la independencia y las populares el constitucionalismo, y étnicas centradas en la lengua, ya que el 90% de los catalanoparlantes se siente independentista y el 90% de los castellanoparlantes en Cataluña apuesta por la unidad de España.

Més sinceritat, impossible. Cal dir, però crec que no ho explica prou bé, perquè aquest 20% de l'independentisme que vol *recuperar*, és de persones de llengua familiar castellana que voten i recolzen l'independentisme, perquè altrament no s'entendrien els resultats electorals, tenint en compte el prop del 60% de llengua castellana majoritària a Catalunya, i especialment a Sabadell. També que segurament hi ha més d'un 10% de catalano -parlants que no simpatitzen amb l'independentisme. Però ens ha de fer pensar quan diu que *la majoria de les classes medias altas apoya la independencia*², que tampoc és així, perquè hi ha la qüestió de la llengua, i dels traspassos a un cantó i un altre, perquè estem en un país que tenim el 25% llarg de persones

² <https://www.elmundo.es/cataluna/2019/01/21/5c45cd06fc6c8371198b46ee.html>

que estan en risc d'exclusió social, i per tant la reducció de les desigualtats socials i econòmiques ha de ser també un eix prioritari de l'independentisme.

I ja que em pregunteu pel futur, permeteu-me dir, que penso que per tant, Òmnium i els 183.000 socis seguim tenint una bona i noble feina al davant. Es tracta primer de tot, de fer no tinguem aquest 25% d'exclusió social, ni aquest 11% d'atur estructural. Segon treballar molt per mantenir el 20% de persones castellano-parlants que comparteixen el nostre somni. Tercer i simultani, convèncer al 10% que crec que és més un 15% de catalano-parlants que no comparteixen el nostre somni, i que semblen insensibles a tot el menys teniment i ofec a que ens sotmet l'estat i els tots els partits espanyols. I quart, disculpeu si proposo que Òmnium faci moltes més classes de català, arreu. Primer de tot, a la nostra gent, perquè fem massa faltes d'ortografia, crec, quan escrivim aquests Whatsapps comunitaris. I sort, encara, que tenim el corrector de textos del Microsoft del Bill Gates, i parlo per mi. Però també fer classes de català i d'història als barris amb majories de castellano-parlants, perquè els hi pot fer il·lusió conèixer més la llengua i la història pròpies. I per sobre de tot, que Òmnium segueixi fent tota la feina que ja fa, perquè no sobra res de res, i que la fa molt bé.

A Sabadell, avui, Òmnium és de les entitats més importants de la ciutat. Amb els 4.500 socis a la ciutat i uns 10.700, a l'entorn comarcal fins a Cerdanyola, arribant fins a Polinyà i Sentmenat, lògicament amb les veïnes, Barberà, Sant Quirze i Castellar, i que gairebé coincideix, amb el Partit Judicial de Sabadell, és una entitat molt important, encara que estigui lluny dels prop de 24.000 del Club Natació Sabadell, però supera de molt els prop de 2.300 socis de la Unió Excursionista de Sabadell (UES), i disculpeu si no soc prou just. No oblidem que hi ha entitats ben arraigades als barris com són les AAVV i les *vocalies de enterramiento*, que fan bona feina, i que no tinc els números d'afiliació.

	POB 2020
1 SLS	2.514
2 CST	24.659
3 ST	9.343
4 PiPS	14.917
5 PLNY	8.494
6 STQ	20.456
7 BD	12.228
8 BV	33.016
9 RP	39.139
10 CER	57.217
11 STPM	26.033
53% Entorn	248.016
47% SBD	216.204
	464.220

		POB 2020	POB % s./CAT	Socis	% s/ Òmnium	Igual % CAT	Dif	Augment
53%	Entorn	248.016	3,2%	6.200	3,3%	6.074	- 126	-2%
47%	SBD	216.204	2,8%	4.500	2,4%	5.295	795	18%
		464.220	6,0%	10.700	5,6%	11.368	668	6%

Quines feines més podríem fer en la meua opinió?. Permeteu-me començar per unes xifres de població, per deformació professional. Als municipis de la territorial d'Òmnium, diguem-ne de la comarca de Sabadell, perquè també va ser l'àmbit de l'anomenat Pla Comarcal d'Urbanisme del 1978 (excepte Cerdanyola que anava amb el Pla Comarcal de Barcelona), ja som a la ratlla del mig milió de persones (unes 464.000, avui), i que el municipi de Sabadell, amb unes 216.000 persones ja estem superats per tota la resta de 248.000, on s'hi localitzen molts dels polígons industrials que ens donen feina, perquè tenim un terme municipal reduït, perquè només Cerdanyola, Ripollet i Barberà ja són prop de 139.000 persones.

Així, doncs, ens repartim entre un 47% de població a Sabadell i un 53% a l'entorn. Som el 6% de la població de Catalunya (2,8% Sabadell i 3,2% l'entorn). I en relació als prop de 190.000 socis d'Òmnium a tot el país, què representem?. Doncs gairebé el mateix, perquè davant del 6% de la població, som el 5,6%. I això és així perquè l'entorn es situa en el mateix pes percentual i Sabadell queda una mica per sota. I també vol dir que per estar equilibrat en el conjunt de Catalunya, Sabadell hauria d'augmentar el nombre d'associats en 795 persones, és a dir, un 18% més dels actuals 4.500, en el conjunt dels 10.700 de tota la comarca. I si l'entorn ens dona el seu escriu 126 socis per estar equilibrat, caldria augmentar el conjunt en 668, en aquest exercici que he fet per deformació professional.

És doncs una de les feines de futur, convèncer a 668 persones per entrar a la família d'Òmnium, si volem estar equilibrats en el conjunt del país. Però com que sabem que estem en una comarca difícil en matèria de llengua- cultura- país, els resultats són una bona notícia.

Potser oferint més classes i activitats de llengua, història i cultura catalanes a cadascun dels barris dels nostres pobles, podrem eixamplar la nostre base. Gràcies per l'atenció. Ànims i endavant.

Joaquim Clusa
joaquim@clusa-oriach.cat
www.clusa-oriach.cat

ANNEX: LA CARTA D'OMNIUM A TOTS ELS AJUNTAMENT DE CATALUNYA D'ABRIL DEL 1975

